

Wyrok z dnia 29 stycznia 2003 r., I CKN 1256/00

W sprawach o zwrot mienia, którego przepadek lub konfiskatę orzeczono na rzecz Skarbu Państwa, w przypadku stwierdzenia nieważności tego orzeczenia zgodnie z art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U. Nr 34, poz. 149 ze zm.), Skarb Państwa jest reprezentowany przez państwową jednostkę organizacyjną bez osobowości prawnej, w której władaniu jest mienie podlegające zwrotowi. Jeżeli nie można ustalić takiej jednostki względnie jednostka, której mienie przekazano do dysponowania w wyniku orzeczenia sądu, nie jest już w posiadaniu tego mienia, Skarb Państwa – w sprawie o zapłatę równowartości mienia, którego zwrot nie jest możliwy – reprezentuje ta jednostka organizacyjna, której mienie przekazano do dysponowania w wyniku orzeczenia sądu. Jeżeli brak takiej jednostki lub nie można ustalić jednostki, która przejęła jej zadania, Skarb Państwa reprezentuje minister właściwy do spraw Skarbu Państwa.

Sędzia SN Gerard Bieniek (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Henryk Pietrkowski

Sędzia SN Mirosława Wysocka

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Krystyny G. i Tadeusza G. przeciwko Skarbowi Państwa – Ministrowi Skarbu Państwa, Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji, Szefowi Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Izbie Skarbowej w W. o odszkodowanie, po rozpoznaniu w Izbie Cywilnej w dniu 29 stycznia 2003 r. na rozprawie kasacji powodów i pozwanego Skarbu Państwa – Ministra Skarbu Państwa od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 12 stycznia 2000 r.

zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oznaczył Izbę Skarbową w W. jako państwową jednostkę organizacyjną reprezentującą Skarb Państwa w miejsce Ministra Skarbu Państwa, oddalił kasację powodów i zniósł wzajemnie między stronami koszty postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 23 kwietnia 1999 r. Sąd Okręgowy w Warszawie zasądził od Skarbu Państwa – Izby Skarbowej w Warszawie na rzecz Krystyny G. kwotę 34 252,69 zł z odsetkami, a na rzecz Tadeusza G. kwotę 30 845,69 zł z odsetkami. Ustalono, że Stefan G. (mąż powódki i ojciec powoda) został aresztowany w maju 1946 r., a w czerwcu tego roku aresztowano też powódkę. W czasie aresztowania Stefana G. i jego żony zajęto wiele ruchomości, które były ich własnością. Ruchomości te pozostawały na przechowaniu w Wojewódzkim Urzędzie Bezpieczeństwa Publicznego w W., natomiast zajęte zasoby pieniężne oraz przedmioty ze złota przekazano dnia 15 września 1949 r. do Biura Finansowo-Budżetowego Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego. Część ruchomości stanowiących wyposażenie mieszkania oraz rzeczy osobiste zostały sprzedane. Pieniądze ze sprzedaży oraz pozostałe niesprzedane ruchomości przekazano do Pierwszego Rejonowego Urzędu Likwidacyjnego. Wyrokiem Wojskowego Sądu Rejonowego z dnia 5 grudnia 1947 r. orzeczono przepadek mienia Stefana G. Część ruchomości zajętych w mieszkaniu powódki i jej męża zwolniono spod zabezpieczenia, natomiast Biuro Finansowo-Budżetowe Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego przekazało na rzecz Skarbu Państwa depozyt Stefana G., wobec którego orzeczono przepadek mienia. W skład tego depozytu wchodziły pieniądze polskie, dewizy, złote przedmioty i biżuteria. Postanowieniami z dnia 23 lutego 1991 r. oraz z dnia 30 marca 1992 r. stwierdzono nieważność wyroków skazujących zapadłych przeciwko Stefanowi G. i Krystynie G. Przejęte na rzecz Skarbu Państwa ruchomości nie zostały zwrócone, a obecnie ich zwrot w naturze nie jest możliwy.

Oceniając jako zasadne roszczenia powodów – jako spadkobierców na podstawie art. 10 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz.U. Nr 34, poz. 149 ze zm. – dalej: "ustawa z dnia 23 lutego 1991 r.") – Sąd pierwszej instancji ustalił wartość przejętych ruchomości na kwotę 35 459 zł, wartość wyrobów jubilerskich na kwotę 20 311 zł, a wysokość przejętej gotówki na sumę 8924,38 zł przy uwzględnieniu zmiany systemu pieniężnego. Jako *stationem fisci* Skarb Państwa wskazał Izbę Skarbową w W. –

jako jednostkę nadrzędną nad Urzędem Skarbowym, który był następcą Urzędu Likwidacyjnego.

Sąd Apelacyjny w Warszawie dokonał zmiany wyroku tylko o tyle, że jako *stationem fisci* Skarbu Państwa oznaczył Ministra Skarbu Państwa oraz zmienił początkową datę liczenia odsetek. Uzasadniając to stanowisko podniósł, że pod rządą przepisów ustawy z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (jedn. tekst: Dz.U. z 1999 r. Nr 82, poz. 928) do kompetencji Ministra Skarbu należy ochrona interesów Skarbu Państwa, a w sprawie niniejszej o taką ochronę niewątpliwie chodzi. W odniesieniu do apelacji powodów, którą oddalono, Sąd Apelacyjny wskazał, że roszczenie powodów o zwrot mienia lub jego równowartości nie jest od początku świadczeniem pieniężnym i nie jest objęte waloryzacją przewidzianą w przepisie art. 358¹ § 3 k.c.

Wyrok ten zaskarżyły kasacją obie strony. Pozwany Skarb Państwa – Minister Skarbu Państwa jako podstawy kasacyjne wskazał naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. przepisów ustawy z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej w związku z art. 10 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie. Zarzucił też naruszenie art. 67 § 2 k.p.c., co miało wpływ na wynik sprawy. Wskazując na powyższe, wniósł o zmianę wyroku przez oznaczenie jako właściwej *stationis fisci* Skarbu Państwa – urzędu skarbowego lub organu jednostki nadrzędnej względnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Powodowie, zaskarżając wyrok w części oddalającej apelację, zarzucili naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 10 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. i art. 8 ustawy z dnia 28 października 1950 r. o zmianie systemu pieniężnego (Dz.U. Nr 50, poz. 459) przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie. Wskazując na powyższe wnieśli o zmianę wyroku i zasądzenie dodatkowo na rzecz powodów po 62 543,06 zł względnie o uchylenie wyroku w części zaskarżonej i przekazanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje: (...)

Oznaczenie prawidłowej *stationis fisci* Skarbu Państwa w sprawach, w których podstawą roszczenia jest art. 10 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r., także w orzecznictwie Sądu Najwyższego nie było jednolicie rozstrzygane. Początkowo uznawano ministra właściwego do spraw Skarbu Państwa jako organ państwowy

jednostki organizacyjnej, który podejmuje w tych sprawach czynności procesowe za Skarb Państwa,. Takie stanowisko Sąd Najwyższy wyraził w wyroku z dnia 15 lipca 1999 r. I CKN 83/99 (OSNC 2000, nr 1, poz. 18). W tej właśnie sprawie Sąd Najwyższy dokonał m.in. wykładni przepisu art. 25 ust. 1 ustawy z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej, przyjmując, że zakres uprawnień ministra właściwego do spraw Skarbu Państwa do reprezentowania Skarbu Państwa określony został szeroko i bynajmniej nie ogranicza się tylko do sporów związanych z gospodarowaniem mieniem państwowym, gdyż jest to tylko jedna z ustawowych płaszczyzn objętych zakresem działania tego ministra. Z przepisu art. 25 ust. 1 i 2 ustawy o działach administracji rządowej wynika, że ustawodawca objął zakresem reprezentacji Skarbu Państwa także wszelkie sprawy dotyczące ochrony jego interesów, z wyjątkiem tych spraw, które na mocy odrębnych przepisów przypisane są innym działom.

Odmienny pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 9 września 1999 r., II CKN 468/98 (OSNC 2000, nr 1, poz. 19), stwierdzając, że przed wejściem w życie przepisów ustawy z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej, organem właściwym do reprezentowania Skarbu Państwa w sprawach o roszczenia dochodzone na podstawie art. 10 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. był Minister Finansów lub podporządkowane mu jednostki organizacyjne. Pogląd ten został uogólniony w kolejnym wyroku Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 2002 r., V CKN 1276/00 ("Izba Cywilna" 2002, nr 12, s. 45), w którym przyjęto, że reprezentantem Skarbu Państwa w sprawach o zasądzenie równowartości mienia objętego przepadkiem na podstawie ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. są organy jednostek organizacyjnych administracji rządowej należące do działu „finanse publiczne”. (...) Ten pogląd należy podzielić, jak również stwierdzić, że uzasadnione i trafne są wywody pozwanego Skarbu Państwa – Ministra Skarbu Państwa zawarte w kasacji, dotyczące wykładni i stosowania art. 25 ustawy o działach administracji rządowej.

Powyższe stwierdzenia, a także rozbieżność stanowisk Sądu Najwyższego w odniesieniu do prawidłowego oznaczenia *stationis fisci* Skarbu Państwa w sprawach, w których podstawą prawną roszczeń jest przepis art. 10 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r., nabrały – w pewnym sensie – znaczenia historycznego. W chwili orzekania przez Sąd Najwyższy w niniejszej sprawie obowiązywała już ustawa z dnia 5 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa, ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji

przedsiębiorstw państwowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 240, poz. 2055), w której m.in. dokonano zmiany art. 10 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. W art. 10 ust. 2 tej ustawy w obecnym brzmieniu postanowiono, że w sprawach o zwrot mienia, którego przepadek lub konfiskatę orzeczono na rzecz Skarbu Państwa oraz przedmiotów zatrzymanych w toku postępowania względnie o zapłatę ich równowartości w razie niemożności zwrotu, Skarb Państwa jest reprezentowany przez państwową jednostkę organizacyjną, w której władaniu jest mienie podlegające zwrotowi lub mienie zatrzymane. W przypadku braku takiej jednostki Skarb Państwa jest reprezentowany przez organ administracji rządowej, któremu przekazano do dysponowania to mienie, w wyniku orzeczenia sądu; jeżeli takiej jednostki brak, zastępstwo procesowe Skarbu Państwa wykonuje minister właściwy do spraw Skarbu Państwa.

Treść tego przepisu także może nasuwać wątpliwości i podlegać różnej interpretacji. Jest poza sporem, że jeżeli przedmiotem roszczenia zgłoszonego na podstawie art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. jest zwrot mienia, którego przepadek lub konfiskatę orzeczono na rzecz Skarbu Państwa lub przedmioty zatrzymane w toku postępowania i mienie to względnie przedmioty nadal znajdują się we władaniu (posiadaniu) określonej państwowej jednostki organizacyjnej bez osobowości prawnej, to właśnie ta państwowa jednostka reprezentuje Skarb Państwa w takim procesie. Nie jest przy tym istotne, w jaki sposób jednostka ta weszła we władanie faktyczne tego mienia lub przedmiotów, lecz to, aby w chwili orzekania przez sąd mienie podlegające zwrotowi lub mienie zatrzymane było w posiadaniu tej jednostki.

Przepis art. 10 ust. 2 zdanie drugie ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. stanowi, że w przypadku braku takiej jednostki Skarb Państwa jest reprezentowany przez organ administracji rządowej, któremu przekazano do dysponowania mienie w wyniku orzeczenia sądu, o którym mowa w art. 2 ust 1. Sformułowanie „w przypadku braku takiej jednostki” może nasuwać wątpliwości, należy jednak przyjąć, że z taką sytuacją mamy do czynienia zarówno wówczas, gdy nie można ustalić jednostki, w której władaniu jest mienie objęte przepadkiem lub konfiskatą, jak i wówczas, kiedy ustalono jednostkę, której mienie to przekazano do dysponowania w wyniku orzeczenia sądu, lecz jednostka ta – z przyczyn faktycznych lub prawnych – nie ma tego mienia we władaniu. W obu sytuacjach w rachubę wchodzi zasądzenie równowartości mienia, gdyż jego zwrot nie jest możliwy. Należy przy tym zauważyć,

że jeśli chodzi o przedmioty zatrzymane w toku postępowania, odnośnie do których nie zapadło orzeczenie sądowe o przepadku lub konfiskacie, to oznaczenie *stationis fisci* zgodnie z regułą wyrażoną w art. 10 ust. 2 zdanie drugie ustawy – nie wchodzi w rachubę. Przepis ten nie obejmuje takiej sytuacji, zatem zastępstwo procesowe Skarbu Państwa sprawuje wówczas – zgodnie z art. 10 ust. 2 zdanie trzecie – minister właściwy do spraw Skarbu Państwa. Ten Minister jest także reprezentantem Skarbu Państwa, gdy – według art. 10 ust. 2 zdanie trzecie ustawy – „brak jednostki”, której przekazano do dysponowania mienie, którego przepadek lub konfiskatę orzeczono w wyniku orzeczenia sądowego. Określenie „w przypadku braku takiej jednostki” oznacza, że nie można ustalić takiej jednostki, przy czym nie chodzi o istnienie konkretnie tej jednostki, lecz także jednostki, która wprawdzie jest inaczej nazwana, lecz z racji przejęcia praw i obowiązków poprzedniej może być uznana za swoistego „następcy prawnego”.

Uzasadniona jest zatem teza, że w sprawach o zwrot mienia, którego przepadek lub konfiskatę orzeczono na rzecz Skarbu Państwa, w przypadku stwierdzenia nieważności tego orzeczenia zgodnie z art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r., Skarb Państwa jest reprezentowany przez państwową jednostkę organizacyjną bez osobowości prawnej, w której władaniu jest mienie podlegające zwrotowi. Jeżeli nie można ustalić takiej jednostki względnie jednostka, której mienie przekazano do dysponowania w wyniku orzeczenia sądu, nie jest już w posiadaniu tego mienia z przyczyn faktycznych lub prawnych, Skarb Państwa – w sprawie o zapłatę równowartości mienia, którego zwrot nie jest możliwy – reprezentuje ta jednostka organizacyjna, której mienie przekazano do dysponowania w wyniku orzeczenia sądu. Jeżeli brak takiej jednostki lub nie można ustalić jednostki, która przejęła jej zadania, Skarb Państwa w sprawie o zwrot równowartości mienia reprezentuje minister właściwy do spraw Skarbu Państwa. Odpowiednio w sprawie o zwrot przedmiotów zatrzymanych w toku postępowania Skarb Państwa reprezentuje jednostka, w której władaniu są te przedmioty, a w razie jej braku Skarb Państwa reprezentuje w sprawie o zasądzenie ich równowartości – minister właściwy do spraw Skarbu Państwa.

Odnosząc powyższe stwierdzenia do okoliczności niniejszej sprawy, należy stwierdzić, że z niekwestionowanych ustaleń faktycznych dokonanych przez sądy orzekające w toku rozpoznania sprawy wynika, iż orzeczenie o przepadku mienia skazanego Stefana G. orzeczono w wyroku z dnia 5 grudnia 1947 r. Zajęte

ruchomości sprzedano, a pieniądze uzyskane ze sprzedaży i rzeczy niesprzedane przekazano do Pierwszego Rejonowego Urzędu Likwidacyjnego w Warszawie (pismo z dnia 30 sierpnia 1950 r.). Ustalono też, że Biuro Finansowo-Budżetowe Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego w dniu 26 stycznia 1950 r., a więc wcześniej, przekazało pieniądze polskie, dewizy, złote przedmioty i biżuterię Urzędowi Likwidacyjnemu. Jednocześnie jest bezsporne, że zwrot tego mienia, a także zwrot tych samych pieniędzy i dewiz nie jest możliwy. W ten sposób ustalono, że państwową jednostką organizacyjną, której mienie przekazano do dysponowania, był Pierwszy Urząd Likwidacyjny w Warszawie, a zatem w sprawie o zasądzenie równowartości tego mienia właściwa jest jednostka organizacyjna, o której stanowi art. 10 ust. 2 zdanie drugie ustawy z dnia 23 lutego 1991 r.

Analiza aktów prawnych dotyczących funkcjonowania urzędów likwidacyjnych i obecnych urzędów skarbowych uzasadnia wnioski o ciągłości prawnej tych organów. W szczególności należy wskazać, że od listopada 1947 r. – na podstawie art. 8 ust. 1 dekretu z dnia 28 października 1947 r. o przepadku majątku (Dz.U. Nr 65, poz. 390) – organami wykonującymi kary przepadku mienia orzekane przez sądy wojskowe były urzędy likwidacyjne podlegające Ministrowi Skarbu, a od 1950 r. – Ministrowi Finansów, wobec przekształcenia urzędu Ministra Skarbu w urząd Ministra Finansów (na podstawie ustawy z dnia 7 marca 1950 r., Dz.U. Nr 10, poz. 101).

W związku z wprowadzeniem w 1950 r. systemu jednolitej władzy państwowej urzędy likwidacyjne zniesiono, a ich dotychczasowy zakres działania przejęły wydziały finansowe Prezydiów Wojewódzkich i Powiatowych Rad Narodowych (uchwała Nr 223 Rady Ministrów z dnia 17 marca 1951 r. – Instrukcja Nr 14 w sprawie terminu zniesienia okręgowych i rejonowych urzędów likwidacyjnych M. P. Nr A-28, poz. 358). Następnie ustawą z dnia 25 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz.U. Nr 24, poz. 151 ze zm.) ustanowiono jako organ egzekucji administracyjnej – wydział finansowy prezydium powiatowej rady narodowej.

Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. Nr 13, poz. 98), obowiązująca od dnia 1 stycznia 1970 r., wskazała wydziały finansowe prezydiów powiatowych rad narodowych jako organy uprawnione do wykonywania egzekucji kar konfiskaty mienia lub przepadku majątku (art. 126). Z dniem 1 stycznia 1983 r., na podstawie art. 9 ust. 4 pkt 6 w związku z art. 13 ust. 3 pkt 1 i

art. 13 ust. 4 ustawy z dnia 29 grudnia 1982 r. o urzędzie Ministra Finansów oraz urzędach i izbach skarbowych (Dz.U. Nr 45, poz. 289 ze zm.), przekazano urzędom skarbowym kompetencję do wykonywania egzekucji administracyjnej kar majątkowych orzeczonych na podstawie kodeksu karnego.

Wskazać przy tym należy, że ustawa z dnia 21 czerwca 1996 r. o urzędach i izbach skarbowych (Dz.U. Nr 106, poz. 489 ze zm.) w art. 5 ust. 6 pkt 7 w sposób wyraźny określa, że do zakresu działania urzędów skarbowych należy m.in. wykonywanie egzekucji administracyjnej należności pieniężnych, a także kar majątkowych, w zakresie określonym w przepisach kodeksu karnego wykonawczego oraz ustawy karnej skarbowej.

Nowe kodyfikacje karne uchwalone w 1997 roku nie zmieniły kompetencji urzędów skarbowych. Do zakresu ich działania nadal należy wykonywanie egzekucji kar majątkowych, w zakresie określonym przepisami kodeksu karnego wykonawczego (art. 27). Powyższe kompetencje urzędów skarbowych mają swój odpowiednik w kompetencjach Ministra Finansów określonych w art. 8 ust. 2 pkt 5 ustawy o działach administracji rządowej, który wskazuje, że dział finanse publiczne obejmuje m.in. dochodzenie należności Skarbu Państwa.

Reasumując stwierdzić należy, że skoro urzędy skarbowe przejęły zadania urzędów likwidacyjnych, a w konkretnej sprawie właśnie Pierwszy Urząd Likwidacyjny w Warszawie był państwową jednostką organizacyjną, dysponującą mieniem, którego przepadek orzeczono w wyniku orzeczenia sądowego, to w sprawie o zasądzenie równowartości tego mienia Skarb Państwa reprezentuje właściwy urząd skarbowy lub organ jednostki nadrzędnej (dyrektor Izby Skarbowej w Warszawie). W tym tylko zakresie zmieniono zaskarżony wyrok przez oznaczenie Izby Skarbowej w Warszawie jako jednostki organizacyjnej reprezentującej Skarb Państwa.

Kasacja powodów dotyczy wysokości zasądzonych na ich rzecz tytułem równowartości mienia, które nie może być zwrócone. Zarzuty zawarte w kasacji dotyczą dwóch kwestii. Pierwsza sprowadza się do błędnej wykładni art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r., a w szczególności wykładni pojęcia „zwrot równowartości”. Wnoszący kasacje zakwestionował stanowisko Sądu Apelacyjnego, że równowartość to w istocie suma pieniężna ustalona według uznania Sądu, przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności sprawy. Druga kwestia dotyczy naruszenia przepisu art. 8 ustawy z dnia 28 października 1950 r. o zmianie

systemu pieniężnego (Dz.U. Nr 50, poz. 439) przez niewłaściwe zastosowanie tego przepisu do wyliczenia równowartości mienia, którego przepadek orzeczono wcześniej, niż weszła w życie ta ustawa.

Podejmując te kwestie należy podzielić pogląd Sądu Apelacyjnego, że roszczenie o równowartość mienia, którego przepadek orzeczono nie jest roszczeniem odszkodowawczym. Nie jest to także od chwili powstania świadczenie pieniężne, co wyklucza możliwość jego waloryzacji. W istocie – zgodnie z art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. – ma być wypłacona równowartość mienia, czyli suma pieniężna odpowiadająca wartości mienia, którego przepadek orzeczono.

Należy zważyć, że ustalając wartość przejętych przez Skarb Państwa ruchomości, Sąd drugiej instancji przyjął za własne ustalenia dokonane przez Sąd Okręgowy, które – wbrew zarzutom zawartym w kasacji – nie były poczynione na podstawie dowolnych i uznaniowych kryteriów. Przeciwnie, ustalenie wartości ruchomości stanowiących rzeczy osobiste i wyposażenie mieszkania dokonano na podstawie opinii biegłego Jana C., a przedmiotów jubilerskich na podstawie opinii biegłego Cezarego J. Odnośnie do tych ustaleń w kasacji nie zgłoszono zastrzeżeń, sporne jest natomiast ustalenie „równowartości” kwoty 408 620 zł. Sąd Apelacyjny odwołał się przede wszystkim do art. 8 ustawy z dnia 28 października 1950 r. o zmianie systemu pieniężnego (Dz.U. Nr 50, poz. 459 ze zm.), zgodnie którym wszelkie zobowiązania publicznoprawne i prywatnoprawne bez względu na tytuł i czas powstania opiewające na złote dotychczasowe przelicza się z dniem 30 października 1950 r. z mocy prawa na złote i grosze według stosunku 100 zł dotychczasowych równe 1 złotemu.

Wnoszący kasację zakwestionował zastosowanie tego przepisu do obliczenia „równowartości” skonfiskowanej kwoty 408 620 zł. Zarzut ten jest o tyle trafny, że istotnie nie tylko wymagalność zwrotu równowartości mienia objętego przypadkiem, lecz powstanie zobowiązania zwrotu wiąże się z chwilą stwierdzenia nieważności wyroków skazujących, co nastąpiło w 1992 r. Należy jednak zwrócić uwagę na przepisy art. 5 i 7 powołanej ustawy, zgodnie którym banknoty Narodowego Banku Polskiego opiewające na złote dotychczasowe przestają być płatnym środkiem płatniczym z dniem 29 października 1950 r., a Narodowy Bank Polski przeprowadzi wymianę banknotów według stosunku 100 zł dotychczasowe równe 1 złotemu. Oznacza to, że kwota 408 620 zł, po orzeczeniu o przypadku we władaniu Skarbu

Państwa i jej wartość po dniu 29 października 1950 r., wynosiła 4086 zł. Tak też w istocie postąpił Sąd Okręgowy, a stanowisko to zaakceptował Sąd Apelacyjny. Nie sposób zasadności zastosowania tych przepisów podważyć. Ustalając równowartość pieniędzy polskich objętych przepisem, Sąd Apelacyjny zaakceptował stanowisko Sądu Okręgowego, który kwotę 4086 zł odniósł do średniej płacy brutto w 1950 r. i stosując to kryterium do średniej płacy w 1998 r. ustalił równowartość kwoty objętej przepisem. Nie można uznać takiego sposobu ustalenia równowartości za dowolny, skoro opiera się na obiektywnych i sprawdzonych kryteriach (średnia płaca), stanowiąc zarazem właściwy i racjonalny punkt odniesienia dla ustalenia realnej wartości sumy pieniędzy, której wysokość liczono według obowiązującego do października 1950 r. systemu pieniężnego. Taki sposób ustalenia wartości wierzytelności pieniężnych jest akceptowany w praktyce Sądu Najwyższego.

Z tych względów, kasację powodów, jako pozbawioną usprawiedliwionych podstaw, należało oddalić.